

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของชุมชน และเพื่อศึกษาผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้เทคนิคกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์การเรียนรู้ฯ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการตามโครงการสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference = F.S.C) ของผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ จำนวน 134 คน ใช้กลุ่มตัวอย่างโดยจำแนกเป็น คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง จำนวน 4 คน ผู้นำทางศาสนา จำนวน 2 คน/รูป สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสบป่อง จำนวน 2 คน ศิษย์เก่า จำนวน 10 คน ผู้นำชุมชน ได้แก่ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 2 คน ผู้ปกครองของผู้เรียน จำนวน 10 คน และผู้เรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 35 คนรวมทั้งสิ้น 65 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแผนการประชุมเชิงปฏิบัติการตามโครงการสร้างอนาคตของผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 1 ครั้ง แบบสัมภาษณ์การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมที่ชุมชนมีส่วนร่วมกิจกรรมในการประชุมเชิงปฏิบัติการตามโครงการสร้างอนาคตของผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ ในแต่ละด้านภายหลังจากการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของชุมชน และข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive) ซึ่งได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การระดมสมอง การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสนทนากลุ่ม บันทึกผลการประชุมเชิงปฏิบัติการตามโครงการสร้างอนาคตของผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ฯ และบันทึกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่ได้จดบันทึกไว้จากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือปรากฏการณ์ที่มองเห็น โดยผู้วิจัยกำหนดการสังเกตไว้ในหลายๆ เหตุการณ์และได้ทำการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าแล้วนำมาเขียนเป็นประโยคเป็นข้อความเพื่อสร้างข้อสรุปตามกรอบแนวคิด และเพื่อตอบปัญหาของการวิจัย โดยข้อมูลที่ไม่ต้องการจะไม่นำมาวิเคราะห์ด้วย แล้วนำเสนอในรูปของการบรรยายเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของชุมชน พบว่าชุมชนมีปัญหาการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับตัวแทนชุมชนขาดความมั่นใจ ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง มีปัญหาเรื่องการอ่านออกเขียนได้ ฐานะยากจน ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดทักษะทางการสื่อสาร ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ความรู้มีน้อย ภารกิจงานและระบบเศรษฐกิจของครอบครัวทำให้ไม่มีเวลา ชุมชนบางส่วนยังขาดความร่วมมือและความเสียสละ นอกจากนี้ชุมชนมองว่าความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนที่ต้องดำเนินการ และกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่ชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมได้

2. ผลการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน โดยใช้เทคนิคกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกัน สรุปได้ดังนี้

2.1 ชุมชนมีส่วนร่วมดำเนินการในกิจกรรมการเรียนการสอน ในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการจัดเตรียมเนื้อหาและทำสื่อวัสดุอุปกรณ์ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านการสร้างสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนของผู้เรียน

2.2 ความคิดเห็นของตัวแทนชุมชนหลังการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการในโครงการการสร้างอนาคตร่วมกันของผู้เรียนในศูนย์การเรียนฯ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน อยู่ในระดับที่ดีถึงดีมากทุกประเด็น ยกเว้นประเด็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแบบบูรณาการสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูง การทางการเรียน และด้านการพัฒนาแผนการสอน

2.3 ผลจากที่เกิดจากการนำแผนที่ได้จากการประชุมเชิงปฏิบัติการตาม โครงการสร้างอนาคตร่วมกันของผู้เรียนในศูนย์การเรียนฯ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนไปทดลองใช้แล้วมีผลพอสรุปได้ ดังนี้

2.3.1 ผลการประเมินผู้เรียนของศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านน้ำบ่อสะเป่ จำนวน 35 คน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ปีการศึกษา 2551/2552 มีผู้เรียนที่ไม่ผ่านการประเมิน จำนวน 17 คน

2.3.2 ผลการประเมินผู้เรียนของศูนย์การเรียนชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง บ้านน้ำบ่อสะเป่ จำนวน 35 คน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ปีการศึกษา 2552/2553 ผู้เรียน จำนวน 35 คน มีผลการเรียนที่ผ่านการประเมินทุกคน

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงบ้านน้ำบ่อสะเป พบว่าชุมชนมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องตัวแทนชุมชนขาดความมั่นใจ มีปัญหาเรื่องการอ่านออกเขียนได้ มีฐานะยากจน ขาดความรู้ ความเข้าใจ ขาดทักษะทางการสื่อสาร ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ความรู้น้อย ภาระกิจงานและระบบเศรษฐกิจของครอบครัวทำให้ไม่มีเวลา ชุมชนบางส่วนยังขาดความร่วมมือและความเสียสละ นอกจากนี้ชุมชนมองว่าความรับผิดชอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนที่ต้องดำเนินการ และกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นเป็นกิจกรรมทางวิชาการที่ชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมได้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ตัวแทนชุมชนมีความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาไทยต่ำทำให้เป็นปัญหาต่อการสื่อสารส่งผลให้การมีส่วนร่วมของตัวแทนชุมชนอยู่ในระดับต่ำ นอกจากนี้ ตัวแทนชุมชนยังมีการศึกษาในระดับต่ำ ขาดความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทของการมีส่วนร่วมของตนเอง โดยมองว่าการจัดการศึกษาเป็นเรื่องของสถานศึกษา ผู้บริหาร และครูผู้สอน เท่านั้น ชุมชนบ้านน้ำบ่อสะเป ส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่ประชากรเป็นชาวเขาเผ่าลีซอ สัญชาติพม่า บทบาททางสังคมต่ำ ไม่สามารถเข้าถึงการบริการของรัฐได้อย่างเต็มที่ และมีฐานะยากจน ทำให้การให้ความสำคัญทางการศึกษาน้อยกว่าเรื่องชีวิตความเป็นอยู่

2. ผลการดำเนินการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงบ้านน้ำบ่อสะเป แบบมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมในทุกๆด้านซึ่งชี้ให้เห็นว่าชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นรูปแบบเฉพาะ กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาที่จัดสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ยืดหยุ่น มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนในชุมชน และเป็นการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสามารถนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้ นอกจากนี้จากการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน พบว่าผลการประเมินผู้เรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงบ้านน้ำบ่อสะเป จำนวน 35 คน ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ปีการศึกษา 2551-2552 มีผู้เรียนที่ไม่ผ่านการประเมิน จำนวน 17 คน และหลังจากมีการนำเอาผลการดำเนินการจากการประชุมเชิงปฏิบัติการไปใช้แล้ว ในปีการศึกษา 2552-2553 พบว่าผู้เรียนมีผลการเรียนที่ผ่านการประเมินทุกคนที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกิจกรรมที่เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วม และเป็นรายการที่สังเกตได้ชัดเจนเป็นรูปธรรม รู้สึกและสัมผัสได้ โดยไม่มีความซับซ้อนของเนื้อหา ชุมชนให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษานอกโรงเรียนซึ่งเป็นการจัดการศึกษาที่เป็นรูปแบบเฉพาะ กล่าวคือ

เป็นการจัดการศึกษาที่จัดสาระและกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ชีดหยุ่น มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ เป็นการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนได้มีการเชื่อมโยง ประยุกต์ใช้ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะด้านต่างๆ ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัวและชุมชนได้ สอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ ชลธิพร – อินตะสาร (2554) ได้ศึกษาวิธีการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองด้วยกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกันของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา๕๕ (บ้านแม่สุยะ) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอนเขต 1 โดยใช้เทคนิคกระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างอนาคตร่วมกัน (Future Search Conference = F.S.C) พบว่าความคิดเห็นของผู้ปกครองและครูผู้สอนเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมมีความพร้อม มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยอยู่ในเกณฑ์ดี การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ปกครองต่อการจัดการศึกษาในเชิงประเมินกิจกรรมอยู่ในเกณฑ์ดี และหลังจากการเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมของผู้ปกครอง พบว่า ข้อดีเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมในโครงการ คือเด็กได้รับประสบการณ์ที่หลากหลาย จากสื่อที่ใช้ ประกอบการสอนจากการเน้นการจัดประสบการณ์เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้จากการเล่น และลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง รวมทั้งผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมกับเด็ก สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้ปกครองนักเรียนและครู

จากผลการวิจัยทั้งหมดข้างต้นย่อมแสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษานอกโรงเรียนของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพสามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สถานศึกษาควรให้ความรู้แก่ชุมชนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา โดยจัดประชุม สัมมนา
2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการจัดการศึกษาทุกๆด้านอย่างเปิดเผย และยอมรับคำแนะนำของชุมชน
3. สถานศึกษา ควรมีการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
4. ผู้บริหารและครูผู้สอนต้องสร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชนและจัดให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการจัดการศึกษาหรือแหล่งเรียนรู้เพื่อชุมชน

5. สถานศึกษาควรสร้างความตระหนักให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญของการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

6. การศึกษาครั้งต่อไปควรจะศึกษาในลักษณะการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษานอกโรงเรียน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยต่อโดยนำกระบวนการสร้างอนาคตร่วมกันนี้ไปทดลองกับการจัดการศึกษาในระดับอื่นๆ ต่อไป

2. ควรมีการศึกษาในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) การจัดการศึกษานอกโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับท้องถิ่นหรือตามสภาพจริง

